

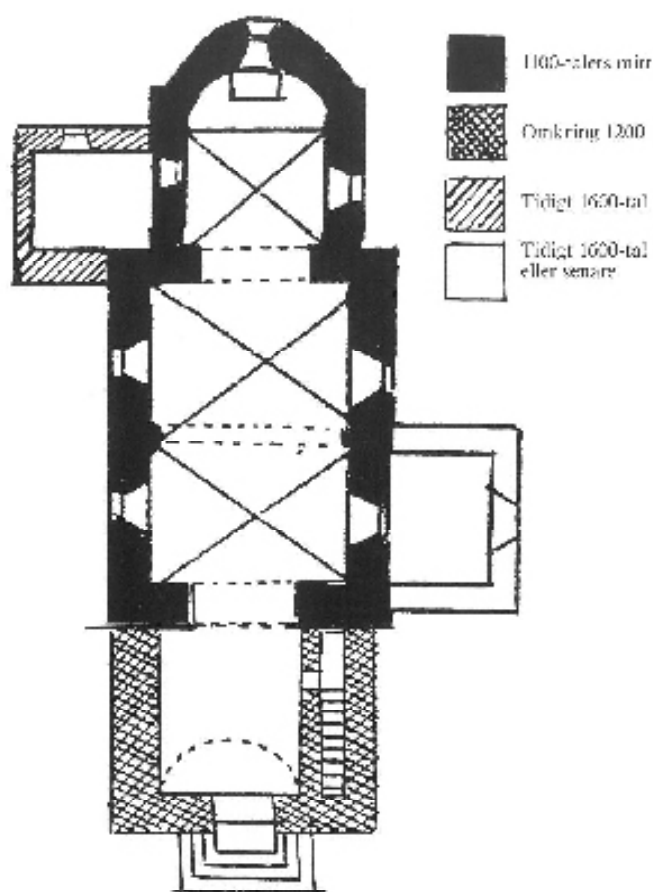

KINNE-VEDUMS KYRKA

Skara stifts kyrkobeskrivningar nr 15

Svenska kyrkan
GÖTENE PASTORAT

Plan av Kinne-Vedums kyrka med markerade byggnadsperioder

*Senastliga bilder av Lars Hansson, Skövdebygdsmuseum 1962.
Plan efter uppgifning av Gustaf Olsson 1978.*

Text: Viola Hernfjäll
Nytryck november 2020
Omslagsbild: Kinne-Vedums kyrka

Foto: Jonas Englund

KINNE-VEDUMS KYRKA

Genom Olov Skötkonungs dop i Husaby omkring år 1000 fick kristendomen fäste i Västergötland och enligt bilagan till Äldre Västgötalagen hade fram till lagens tillkomst (omkr. 1280) inte mindre än 517 kyrkor uppförts inom landskapet, varav 293 enbart i Skaraborgs län. En av de vackraste och bäst bevarade är Kinne-Vedums kyrka som troligen är byggd under andra hälften av 1100-talet.

Kyrkan ligger på en liten kulle i en urgammal jordbruksbygd vid foten av Kinnekulles östsluttning. Genom sitt läge och med sin romanska absid och tornhuv och sina ljusgrå sandstensmurar, förmedlar den en medeltidsstämning som få andra kyrkor.

I Kinne-Vedums socken finns bortåt femtio fasta fornlämningar registrerade, de flesta stensättningar från järnåldern. I fem fall ingår de i gravfält tillsammans med andra fornlämningstyper. En domarring finns (äldre järnålder) samt en troligt rest av en sådan på fastigheten Jättadansen, ett säreget namn, som i Finland betecknar (sten-)labyrinter. Skålgropar, "älvkvarnar", förekommer på tre lokaler, vidare ett röse, tre högar och två resta stenar. Bland fornlämningar från nyare tid märks till exempel tre milstenar, en vägvisarsten, en stenbro med ett spann och en fångstgrop.

I den Äldre Västgötalagen nämns att det år 1279 fanns 28 kyrkor i Kinne och Kinnefjärdings härad. En av dessa var Widhemh. Vid eller ved som förekommer i många geografiska namn som till exempel. Tiveden, Hola-

veden och Hanveden är det fornnordiska vidher som betyder skog. Hem som ofta reducerats till um är det fornnordiska ordet för boplatz eller gård. För att skilja socknen från Vedums socken i Laske härad (numera Laske-Vedum) användes sedan 1885 namnet Kinne-Vedum.

Redan före reformationstiden hade Kinne-Vedum blivit annex till Forshem och förblev så fram till 1962, då kyrkan flyttades över till Götene pastorat.

Foto: Jonas Englund

Foto: Jonas Englund

KYRKANS BYGGNADSHISTORIA

Kyrkans äldsta delar är långhuset, det lägre och smalare koret samt den flackt rundade absiden i öster. Denna kärna har stått så gott som orörd ända sedan den byggdes i mitten av 1100-talet. Det är ett mycket välgjort byggnadsverk, som står på en fint fasad sockel och som är uppfört av lika stora och jämna, finhuggna kvaderstenar med nästan omärkliga fogar emellan. Materialet är sandsten från Kinnekulle.

Tornet i väster, som delvis stöder sig på långhuset är byggt senare, möjligen omkring 1200. Det är byggt med mindre noggrannhet och skicklighet, vilket de olika stora och ojämna kvaderstenarna med breda, klumpiga murbruksfogar vittnar om.

Det finns teorier om att det uppförts som försvarstorn, eftersom det endast finns en ursprunglig och mycket trång dörr genom vilken man inifrån kyrkan kommer upp i tornet. Den på tornets väst-sida befintliga dörren har tagits upp på 1800-talet.

Sakristian byggdes till en början av 1600-talet, ursprungligen som gravkor åt en familj Dufva. Redan i början av 1700-talet användes gravkoret emellertid även som sakristia, sedan kistorna flyttats ned under golvet.

Det finns inga uppgifter om när vapenhuset byggts till. Sådana uppfördes vanligen på 1400-talet, men i en osignerad beskrivning över kyrkan antas att vapen-

huset kommit till samtidigt som sakristian. I en annan beskrivning från år 1889 står följande om vapenhuset: "Utanför södra dörren ett vapenhus, som nybyggts de senare åren".

EXTERIÖR

Taket är täckt av skiffer utom på tornet, där tjärad ekspån använts. Absiden har en kort takås i likhet med kyrkorna i Skälvum, Gökhem och Våmb.

Hammarbandet, som syns under yttertaket på långhuset, koret och absiden består av ek. På korets norra sida finns den ursprungliga ekstocken kvar och ännu på 1920-talet bar denna spår av skulpterad ornering och hade en rundstav upptill.

Numera är orneringen helt försvunnen, endast ett stycke av rundstaven finns fortfarande kvar. Däremot kan man på några bevarade takfotsplankor (vindskivor) av ek, dels under yttertaket på absiden, dels på långhusets syd- och nordsidor, tydligast i norr, ännu urskilja relieffornamentik. Konservator Willhelm Pettersson som hade hand om restaureringen av kyrkan 1913, beskriver den som drakslingor. Han skriver också förtrytsamt, att fler sådana plankor vid yttre reparationer 1912 revs ner och ersattes av nya.

Endast ett fönster är ursprungligt på den äldsta delen, nämligen det lilla rundbågiga absidfönstret i öster med både utåt och inåt skränande sandstensomfattning. Det var länge igensatt med en trälucka och doldes inifrån av en altartavla. Men vid restaureringen 1913 togs både luckan och altartavlan bort och absidfönstret kom åter till sin rätt.

Vid den senaste restaureringen 1964, försågs fönstret med blylodbehandlat helfranskt antikglas. De övriga fönstren, som i två omgångar, 1702 och 1817, brutits upp till stora rektangulära öppningar, minskades vid den senaste restaureringen och gjordes rundbågiga med sandstensomfattning.

I tornet finns två ursprungliga fönsteröppningar, båda i västra väggen. Det undre är litet och rektangulärt. Det övre, som finns högst upp där klockorna hänger är en ljudglugg. Det är ganska stort och har en kolonett av sandsten i mitten och tärningsformat kapitäl. De två bågarna på var sida om kolonetten är huggna i ett stenblock. De är utåt svagt spetsbågiga, inåt rundbågiga. Den inre nischen är starkt skränande.

Portalen på tornets västsida har som redan nämnts upptagits mycket sent. Årtalet 1816 på en sten över portalen tyder på att den kan ha öppnats då. Dess huvudsakliga uppgift är numera att släppa in ljus i tornrummet.

I sydportalen, mellan vapenhuset och långhuset sitter den gamla, medeltida järndörren. Till vänster i dörröppningen, när man går in, finns i ögonhöjd en cirka två decimeter hög, vackert huggen kolonett. Sådana kolonetter utan bärande funktion förekommer bland annat i en del danska kyrkor och har tolkats som symbol för den uppehållande kraften i kyrkan.

INTERIÖR

Stockar i långhus och kor har daterats till åren 1186–1188. Den senaste, år 1964 pietetsfullt genomförda restaureringen har i hög grad bidragit till att återge kyrkan en mera enhetlig romansk interiör.

Ursprungligen hade kyrkan öppna taktstolar. Den unika, medeltidanock-åsbjälken finns nämligen kvar och den är profilerad för att pryda sin plats sedd nedifrån långhuset. Likaså var de ursprungliga hanbjälkarna, det vill säga de undre, tvärgående bjälkarna, av vilka några finns kvar, slipade och något avrundade i tydlig avsikt att ge ett estetiskt intryck underifrån.

Av de spikrester att döma som finns på hanbjälkarnas undersida fick kyrkan senare, troligen omkring 1300, ett platt innertak av trä. Detta var med all säkerhet

Bild av kyrkans interiör

Foto: Sylvia Berglund

Till vänster i sydportalen ses en liten, fint huggen kolonn.

Foto: Jonas Englund

dekorerat. På insidan av absidens takhuv finns några brädor insatta, som möjligen tillhört långhusets trätak. De bär nämligen spår av dekorationsmåleri i vitt, rött, brunt och svart och mönstret tycks ha bestått av bland annat bågar och akantusrankor. Man tycker sig också kunna urskilja några trappstegsgavlar.

Målningen är dock ej medeltida. De nuvarande kryssvalven slogs troligen på 1400-talet. Valvmålningarna tillkom år 1754 och är utförda i så kallad bérainstil, en barockornamentik, som fortfarande levde kvar under 1700-talet. De utfördes av C G Hoijst och Johan Laurell, som var verksam i Västergötland under förra hälften av 1700-talet.

*Valvmålningarna i så kallad bérainstil utförda 1754 av CG Hoijst och Johan Laurell.
Foto: Sylvia Berglund*

De har bland annat även dekorerat kyrkan i Fullösa. Johan Laurell var för övrigt prästson från Österplana och senare bosatt i Fullösa.

Vid restaureringen 1913 och 1931 färglagades och retuscherades takdekorationerna på ett ganska schablonmässigt och okänsligt sätt. År 1702 företogs en för upplysningstiden typisk förändring av kyrkan. Tidigare har nämnts att större fönster togs upp men även triumfbågen vidgades för att göra kyrkan ljusare. I den noggrant förda och väl förvarade räkenskapsboken från åren 1664-1721 finner man följande anteckning angående utbetald lön år 1702. *"Uthgifwit til Muremästarna hwilka slogo need hwalfmuren emillan Coret o Kurkan görandess dett wijdare och högre för klarare upplysning och ett större och nutt fönsterhool i kooret på sundersjidan af fura stucken fönster bestående"*.

Den målade bågfrisen i kvaderliknande mönsterdekor med draperi och inskriptionskartuscher markerar tydligt den

sålunda omgjorda triumfbågens omfattning. Lyckligtvis förstördes inte den nedslagna "hwalfmuren" det vill säga den ursprungliga triumfbågen, men i stället kom den i mer än 250 år att sitta undanskymd och glömd i tornbågen.

*Sittplatserna vackert inramade.
Foto: Sylvia Berglund*

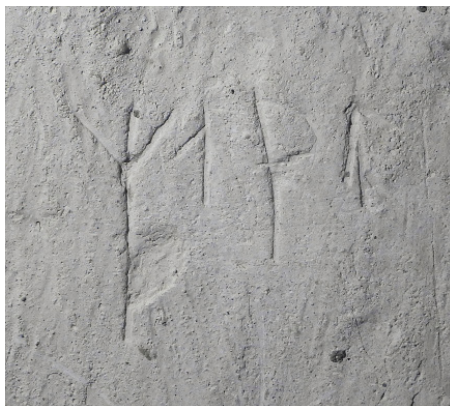
Fram till 1702 fanns inga sittplatser i tornets bottenplan. Detta utrymme tjänade som ringkammare och där förvarades dels spannmål till de fattiga, dels, under lås, kyrkans skatter. Vid ombyggnaden uppläts tornutrymmet för sittplatser och den sönderbrutna triumfbågen flyttades till öppningen mellan tornet och långhuset.

År 1736 uppfördes en läktare, som upp-
tog nästan halva långhuset och som delvis
kom att dölja den vackra valvbågen. Där
var den överputsad och snart hade man
glömt var den funnits – ända tills man in-
för den senaste restaureringen beslöt att
riva läktaren 1964. Då bekräftades miss-
tanken, att *”hela denna utsökt fina båg-
ställning som för övrigt är påfallande lik
triumfbågen i Skälvums kyrka och säkerli-
gen utförd av samme stenmästare, i sam-
band med 1600-talets klumpigt gjorda
uppbrytning och förstoring av triumf-
bågspartiet i Kinne-Vedums kyrka helt
enkelt flyttats till västra långhusväggen”*.
Detta skrev dåvarande landsantikvarien
Gunnar Ullenius i Yttrande till Riks-
antikvarieämbetet angående förslag till
restaurering av Kinne-Vedums kyrka i
september, 1962.

*Elegant huggen palmettfris på triumfbågens
valvanfang. Mäster Othelric.
Foto: Sylvia Berglund*

Vid 1964 års restaurering återuppfördes
den 800-åriga triumfbågen på sin rätta
plats mellan långhuset och koret. Den
pryds på vardera sidan, i valvanfanget,
av sällsynt elegant huggna palmettfriser,
som starkt påminner om de anfangsfriser
som finns i triumfbågen i Skälvums kyrka,
där man vet att den sannolikt tyskfödde
stenmästaren Othelric var verksam. Man
antar därför att Kinne-Vedums kyrka upp-
förts av samma byggnadshytta. Denna

*Runinskrift MAR (Maria) på medeltida puts
till höger om sakristiedörren.*

Foto: Jonas Englund

hade även anknytning till byggnadshytten
vid Lunds domkyrka. Ytterligare en detalj
rörande interiören ska slutligen nämnas.
84 cm till höger om sakristidörren och
133 cm från golvet finns en runinskrift be-
stående av fyra runor MAR, förmodligen
Maria, som ristats in i våt medeltida puts.

Enligt fil dr Elisabeth Svärdström, som
tillsammans med professor SBF Jansson
undersökt runinskriften finner man ibland
*”enstaka bibliska namn, kortare böne-
suckar eller rent av längre meddelanden
i medeltidskyrkornas väggputs, särskilt
ymnigt på Gotland”*.

Från Västergötland är detta mellertid,
enligt samma källa, den enda kända run-
skriften av detta slag.

Som redan nämnts har ganska genomgri-
pande restaureringar företagits i olika om-
gångar. Här följer en kort översikt över de
förändringar som skett under 1900-talet.

Åren 1912–1913 restaurerades kyrkan
av arkitekt Anders Roland, Stockholm och
valvmålningarna konserverades och kom-
pletterades av konservator CW Petter-

Absiden med det ursprungliga fönstret och det ovanliga altaret med kapitälkrönte kolonnetter i hörnen. Mäster Othelric.

Foto: Jonas Englund

sson, Stocksund. Då reparerades läktaren och kyrkan fick ny bänkinredning och nytt golv.

År 1931 konserverades valvmålningarna på nytt, liksom bänkarnas och altarringens målning av konservator KJR Johansson, Skövde.

Åren 1962-1964 restaurerades kyrkan av arkitekt Anders Ekman, Falköping i samarbete med landsantikvarien Gunnar Ullenius, Skara. Konservator var Olle Hellström, Skara. Som redan nämnts flyttades då triumfbågen tillbaka till sin gamla plats, sedan läktaren rivits. Vidare förminskades fönstren och försågs med rundbågig sandstensomfattning och bänkarna fick tillbaka sina tidigare luckor.

INREDNING OCH INVENTARIER

Altaret är från kyrkans äldsta tid och står på sin ursprungliga plats. Det består av finhuggna sandstensblock och täcks av en stor, hel skiva. Mitt i denna finns en rektangulär relikgömma, ungefär 19x20 cm och 10 cm djup.

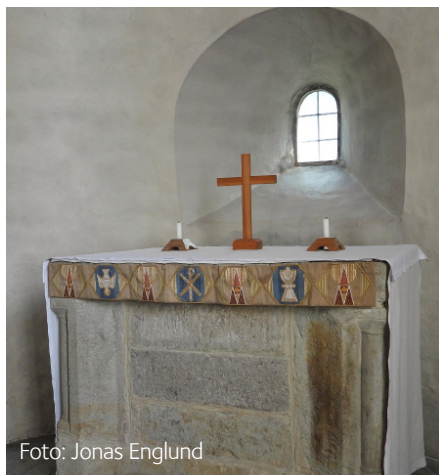

Foto: Jonas Englund

Altarets framsida och kortsidor har fördjupade mittpartier och de främre hörnen pryds av kolonnetter med enkla kapitäl. Stilistiskt överensstämmer altaret med palmettfrisen i triumfbågen liksom med altare och fris i Skälvum. Dessa båda altare (Skälvums och Kinnevedums) är för övrigt helt unika för Sverige. Vid den senaste restaureringen rekommenderades anskaffning av antependier som lämnar hörnpartierna med kolonnetterna fria.

Tronande madonna, troligen 1200-talet
Foto: Jonas Englund

Kyrkan har tre medeltida träskulpturer. Äldst är en tronande madonna i björk på korets södra vägg. Det är troligen fråga om en 1200-talskopia efter en äldre, undergörande 1100-talsmadonna. Klädnaden saknar midjebälte och har breda veck, korsvis över bröstet, vilket kan tyda på inspiration från en senare, tidiggotisk madonnatyp.

Mariabild, 1400-talet
Foto: Jonas Englund

På långhusets södra vägg ovanför dopfunten sitter en graciös och vacker madonna av ek, med barnet på sin vänstra arm. Hon har tätt åtsittande liv om en vidjeslank midja och kjolen faller i mjuka veck. Denna madonnabild dateras till slutet av 1400-talet eller omkring 1500 och anses ha varit mittfiguren i ett altarskåp. Kyrkan antas ha varit vigd åt Jungfru Maria. Den tidigare nämnda runinskriften MAR skulle också kunna tyda på detta.

Krucifix med lidande Kristus.
Foto: Jonas Englund

På altaret står ett krucifix med en lidande Kristus. Figuren har stort huvud och spinkiga armar och ben. Korset är ornerat med krabbor och korsarmarna har rundlar i hörnen. Det är ett sent 1300-talsarbete och har tydligen från början använts som processionskrucifix. Det har restaurerats och målats om i nyare tid. Fram till 1913 hängde detta krucifix på östra långhusväggen ovanför triumfbågen och hade då det på insidan röda draperiet som bakgrund.

Detta förklarar placeringen av de båda kartuschererna med bibelspråk på båda sidor om draperiet. I den vänstra kan man läsa: *"Tänk på Jesus Christus av Dawids säd som är uppstånden ifrån Döden". 2 Tim 2.8.* Till höger står: *"För våra synders skull är Christus utgifwen och för våra rättfärdighet skull uppväkt. Rom 4".*

I sakristian finns ännu ett krucifix som tillhört en äldre, nu försvunnen altartavla från 1600-talet. Det har sedan använts som mittfigur i den altartavla som målades och sattes upp på 1800-talet men som togs bort 1913, då absidfönstret frilades.

Av den tidigare nämnda räkenskapsboken framgår att år 1691 *"Bildhuggaren Nils Bratt gjort en ny predikstol för 56 1/4 Dr Silfvt"*. Denne Nils Bratt var son till den mera kände "Mäster Nils i Vedum", som bland annat snidat predikstolarna i Forshem och Fullösa och altartavlarna i Västerplana. Han var utbildad träsnidare och räknas till Läcköskolan.

Predikstolen i barock har en korg indelad i fyra fält, vilka pryds av skulpterade figurer av Kristus som Salvator Mundi, samt evangelisterna Marcus, Johannes och Matteus.

*Dopfunten med kvastpalmetter från 1100-talet
Foto: Jonas Englund*

I kyrkoräkenskaperna kan man läsa att han fått betalt av kyrkan för duken och stolen vid altaret 1693 samt 1694 för ett timglas. På predikstolen står en försilvrad timglasängel från 1600-talet. Timglaslet saknas dock. Bredvid ängeln ligger Carl XII:s bibel i skinnband med tryckår 1707.

Bänkdörrar vars fyllning är försedd med vackert målad blomsterdekor från 1700-talet, togs vid 1913 års restaurering bort och sattes in dels i läktarbarriären, dels i altarrunden.

År 1891 fick församlingen sin första orgel. Den ersattes 1964 av en ny med åtta stämmor, byggd av Nordfors & Co i Lidköping. Den har placerats i tornrummet längst bak i kyrkan.

Dopfunten som består av tre delar är även den av sandsten. Den är försedd med uttömningshål. På cuppan finns en

krans av kvastformade palmetter mellan två band av repstavar. Den har troligen gjorts av en lärjunge till den västgötske stenmästaren Haraldus under senare hälften av 1100-talet. Kinne-Vedum har haft ytterligare en dopfunten, även den med kvastpalmetter på cuppan, men dessutom med två spegelvända djur. Den förvaras nu i Göteborgs museum.

Bland kyrksilvret märks en kalk med tillhörande patén av förgyllt silver samt en vinkanna, inuti förgylld och en oblatask, allt en gåva av Johan Kagg och hans hustru Christina Körning år 1729. Vidare äger kyrkan en vacker brudkrona av förgyllt silver med rubiner och pärlor. Den är gjord av Waldemar Jonsson i Skara år 1955.

I kyrkan hänger fyra malmlyskronor av vilka särskilt märks den största i långhuset som har tolv ljushållare och upptill är prydd med en dubbelörn. Även den är en gåva av Johan Kagg och hans maka år 1720.

Bland textilierna märks flera gamla och ytterst värdefulla föremål. Äldst är en mässhake av röd skuren och oskuren italiensk sammet med granatäpplemönster. På ryggstycket är ett kors av guld- och silverspetsar (guipurespets). Den är från 1600-talets förra hälft och donerades till kyrkan 1645. Några decennier yngre är en mycket vacker mässhake av röd sidenatlas, skänkt av Johan Kagg. Den är rikt broderad med blomrankor och beslagsband i guld, silver och olivfärgat silke. Broderiet har troligen först använts i profant sammanhang redan före 1650, men har senare, omkring 1700 ändrats för sitt nuvarande ändamål. Besättningar av vitt si-

Mässhake i röd italiensk sammet med granat-
äpplemönster. Kors av guipurespets. Donerad
1645.

den syddes då på vertikalt på framstycket
och korsformigt på ryggstycket och
dessa dekorerades med guipurespetsar av
guld och silver. I samband med Delaware-
jubileet 1938 lånades denna mässhake ut
till en utställning i John Morton Memorial
Museum i Philadelphia, USA.

Vidare finns ett utsökt vackert antependium
av guldfärgad sidenatlas. Liksom
den ovan beskrivna mässhaken av siden
har broderierna ursprungligen ej utförts
med tanke på antependium. Det består
nämligen av fem hopskarvade delar bro-
derade med silke i pastellfärger. Fyra delar
med blomsterbårder har sytts fast runt
ett mittstycke med en blomkrans. Denna
innesluter en friherrlig krona över ett mo-
nogram med bokstäverna INPK med år-
talet 1698. Möjligen kan det från början
ha varit ett brudstolstäcke.

De båda mässhakarna och antependiet

har visats på textiltställningar både i
Göteborg 1923 och på Liljevalchs konst-
hall i Stockholm 1929.

Det finns också en gammal altarduk,
sparsamt broderad med bland annat år-
talet 1632 och en inramad broderad
kalkduk från 1736.

Av moderna textilier märks en kormatta av
Agda Österberg, Varnhem. Likaså kommer
altarbrunet i samma färgskala från hennes
ateljé. Det är ritat av Kerstin Persson.

På västra långhusväggen vid ingången
finns en upprest utomordentligt väl bi-
behållen gravsten, som från början legat
i gravkoret. Den visar bilderna av Anders
Dufva, hans hustru Elin Hård samt sonen
Bengt Dufva. Stenen bär följande inskrip-
tion: *"Haer under ligger begrafven den
fordom Velborna Anders Dufva till Böla
med sin k hustru velb. F Elin Hård till Böla
sampt begges son velb. Bengt Dufva.
Gudh them en frögdeful uppståndelse
förläne. Teres velb. til åminelse är then-
ne sten uthuggen then 4 Martii ano Chr
1659. Cristus äst mit lifff oc döden är min
winning. WAD:FEH".*

Gravsten över
Anders Dufva,
hans hustru Elin
och sonen Bengt
1659.

Foto: Jonas
Englund

Denna familj ägde sedan lång tid tillbaka gården Kårtorp, som emellertid år 1642 såldes till släkten Kagg. Även släkten Kagg har en minnessten i kyrkan över dörren till sakristian. Den är prydd med två släktvapen samt initialerna J. K. och C. K. (Johan Kagg och Christina Kafle) och året 1695.

Kyrkklockorna är nästan lika stora och är båda gjutna under 1600-talet. Den ena bär inskriptionen "ANO 1619 ÄR THENE CLOCA STOP I VEDUMS IHS" På den andra klockan står "ANNO 1642 VEDUMMA SOKN IHS".

På kyrkogården lägger man framförallt märke till en kulle där två liljestenar är uppresta och hopmurade med ryggarna mot varandra. På båda sidor om dessa ligger två intressanta stavkorshällar. Särskilt den ena av dessa har ett mycket ovanligt motiv, nämligen ett ansikte i relief och ett ormhuvud som biter sig fast i strupen. Ormkroppen bildar en slinga ornerad med palmetter längs hela stenen. Upptill kring huvudet finns runliknande tecken, vilka dock enligt runexperter ej går att tolka och ej heller torde vara verkliga runor. På båda sidor löper längs kanten en repstav.

Den andra stavkorshällen har en repstav i mitten med ett St Georgskors i vardera änden. Ovanför det ena korset finns en svårtolkad relieffigur.

Nedanför kullen står ytterligare två liljestenar, hopmurade på samma sätt som de föregående.

Mot väggen till vapenhuset lutar bland annat en dubbel liljesten, som tidigare låg som trappsten till vapenhuset, delvis under muren. Den ansågs länge vara en

*Liljestenar vid Kinne-Vedums kyrka
Foto: Sylvia Berglund*

effektiv fotskrapa. Vid den senaste restaureringen grävde man emellertid fram stenen. Ytterligare en stor vacker liljesten hittades år 1967 i marken utanför kyrkan, när en lyktstolpe skulle sättas upp. I kyrkans omgivning, ganska långt utanför kyrkogården, lär för övrigt flera liljestenar finnas.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Arkivmaterial: Pastorsexpeditionen i Götene, Läns museet i Skara, Antikvariskt topografiska arkivet (ATA), Stockholm.

Brev- och/eller telefonkontakt med: Länsantikvarie Sven-Axel Hallbäck, Mariestad, Adj Alf Bråthen, Trollhättan, Teol dr Bror Jonsson, Medelplana, Fil dr Elisabeth Svärdström, Stockholm.

Följande tryckta litteratur har använts:

Andersson, Aron: *Romanesque and Gothic Sculpture, i Medieval Wooden Sculpture in Sweden*, Vol II. Uppsala 1966.

Fischer, Ernst: *Västergötlands kyrkliga konst under medeltiden*. Uppsala 1920.

Hallbäck, Sven-Axel: *Kulturminnen i Västergötland*, i Svenska Turistföreningens årsskrift 1970.

Hallbäck, Sven-Axel: *Medeltida dopfuntar i Skaraborg*, i Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift 1971-72. Skara 1971.

Högberg, Folke: *Medeltida absidkyrkor i Norden*. Skara 1965.

Högberg, Folke: *Stavkorshällar och liljestenar i Västergötland*. Skövde 1960.

Janse, Otto: *Hagebyhöga och Herrestad*, i Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift XI.

Lundahl, Ivar: *Det medeltida Västergötland*. Lund 1961.

Svenskt Konstnärslexikon. Malmö 1952-67.

Svärdström, Elisabeth: *Västergötlands runinskrifter*. Stockholm 1958-70.

Tuulse, Armin: *Romansk konst i Norden*. Stockholm 1968.

Svenska kyrkan
GÖTENE PASTORAT

**Skolgatan 1
533 31 GÖTENE
Telefon: 0511-285 00
E-post: gotene.pastorat@svenskakyrkan.se
www.svenskakyrkan.se/gotene**